Октябрь 50 сылын көрсө

САҺАРБЫТ ФОТО-ДОКУМУОН КЭПСИИР

Биһиги иннибитигэр үгүс киһилээх фотокарточка сытар. Кини саха норуотун Советскай бүлаас сылларынааҕы историятыттан хаһан да сотуллубат бинир кэрдинс кэми санатар. Бу фотокарточка 40 сыл анараа өттүгэр түһэриллибит. 1927 сыллаахха олунньу ыйга Саха АССР Советтарын V съеһэ буолбута. Съезд Саха АССР норуотун хаһаайыстыбатын сайыннарыы 1928 сыллаағы былаанын түһунан Саха АССР Народнай Комиссардарын Советын председателэ т. Аммосов М.К. уонна Саха АССР 1928 сыллаағы бюджетын түһунан Саха АССР Үбүн Народнай Комиссара таб. Левчиков дакылааттарын киэҥник дьүүллэспитэ уонна туһаанаах ууураахтары ылыммыта.

Бу съезд үлэтигэр оччотооҕу Бүлүү уокуругун бары улуустарыттан үгүс делегаттар сылдьыбыттара. Кинилэр ортолоругар саха норуотун бастакы революционердара уонна большевиктара, гражданскай сэрии кыттыылаахтара, уокурук партийнай уонна советскай органнарын, улуустардааҕы ситэриилээх комитеттарын салайааччылара, араас идэлээх үлэһиттэр (учууталлар, нэһилиэктэр Советтарын үлэһиттэрэ уо.д.а.) бааллара.

Бу фотокарточкаҕа түспүт дьон түһунан кылгастык билиһиннэрдэххэ маннык.

Аллара олороллор (хаҥастан уҥа): гражданскай сэрии кыттыылааға, оччотооҕуга советскай-партийнай оскуола курсана, кэлин бөдөҥ советскай үлэһиккэ тиийэ үүммүт Дмитрий Иванович **Донской;** гражданскай сэрии кыттыылааға, билигин Москваҕа олорор персональнай пенсионер Марфа Георгиевна **Потапова-Габышева;** Бүлүү уокуругун ситэриилээх комитетын эппиэттээх үлэһитэ коммунист Милодора Ивановна **Седалищева.**

Иккис кэккэҕэ олороллор (хаҥастан уҥа): Үөһээ Бүлүү аатырбыт кыһыл партизана, Поликарп Иванович **Седалищев;** Үөһээ Бүлүү улууһун ситэриилээх комитетын председателэ Петр Адамович **Васильев;** Сунтаар улууһун ситэриилээх комитетын үлэһитэ **Попов;** оччотооҕу Мастаах улууһун Куонара нэһилиэгин Советын үлэһитэ **Никифоров;** Үөдүгэй улууһун ситэриилээх комитетын председателэ, кырдьаҕас советскай үлэһит, билигин үлэһиттэр депутаттарын Үөһээ Бүлүү оройуонунааҕы Советын исполкомун плановай комиссиятын председателэ пенсионер Филипп Иванович **Корякин;** Сунтаар улууһун активнай үлэһитэ **Кокорин.**

Үһүс кэккэҕэ тураллар (хаҥастан уҥа): кырдьаҕас советскай үлэһит Прокопий Иванович **Алексеев;** саха норуотун бастакы революционердарыттан уонна большевиктарыттан биирдэстэрэ, кэлин улахан эппиэттээх салайар үлэҕэ тиийэ үүммүт Руф Иванович **Кардашевскай;** Бүлүү уокуругун ситэриилээх комитетын председателэ, кэлин Иркутскай-дааҕы педагогическай институт преподавателэ Аввакум Данилович **Кононов;** Бүлүү уокуругун активнай советскай үлэһитэ, кэлин Сунтаар оройуонугар эргиэн-соҕотуопка тэрилтэлэрин үлэһитэ Михаил Степанович **Максимов;** партия Бүлүү уокуругунааҕы комитетын эппиэттээх үлэһитэ Алексей Иванович **Гуляев;** Бүлүү учуутала Анатолий Софронович **Семенов;** кыһыл партизан, кэлин Саха Кинн Ситэриилээх Комитетын аппаратын эппиэттээх үлэһитэ Андрей Петрович **Павлов.**

Төрдүс кэккэҕэ тураллар (хаҥастан уҥа): гражданскай уонна Аҕа дойдуну көмүскүүр сэрии кыттыылааға Герасим Михайлович **Яковлев;** саха норуотун бастакы революционердарыттан биирдэстэрэ, оччотооҕуга партия Саха уобаластаағы комитетын бастакы секретара Исидор Никифорович **Барахов;** гражданскай сэрии кыттыылааға, оччотооҕуга ГПУ Бүлүү уокуруктаағы отделениетын начальнига, билигин персональнай пенсионер Иннокентий Софронович **Семенов;** Саха сиригэр Советскай былаас туругуруутугар элбэх сыратын биэрбит, оччотооҕуга «Холбос» бырабылыанньатын прёдседателэ Петр Иванович **Михалев;** Рабочай-Крестьянскай инспекциятын эппиэттээх үлэһитэ, кэлин Саха АССР Сирин оҥоһуутун наркомугар тиийэ үүммүт Николай Спиридонович **Варфоломеев.**

Кэнники кэккэҕэ бастакы икки киһи кимнээхтэрэ биллибэт; үһүс киһи саха бастакы революционердарыттан уонна большевиктарыттан биирдэстэрэ, кэлин Саха Кинн Ситэриилээх Комитетын Председателинэн үлэлээбит Александр Гаврилович **Габышев.**

С. ЗАХАРОВ.

ХАҺЫАТ ЫСТАТЫЙАТЫН СЭҤЭЭРЭЛЛЭР

Эти оҥоруу барыстаах

„Коммунизм сардаҥата“ хаһыакка производственнай управление үлэһитэ С. Докторов „Сыалаах эт сымсах дуо?“ уонна „Эти элбэтии резервэтэ“ диэн Хоро сельпотун председателэ Н. Павлов ыстатыйаларыгар саамай сөптөөх боппуруоһу көтөҕөллөр. Билигин республика да, оройуон да салалталара Саха сирин сүөһүтүн иитиитин эт туһаайыытыгар кубулутар туһунан боппуруоһу көтөҕө сылдьаллар.

Кырдьыга да, үүт оҥоһуута биһиги Сахабыт сирин усулуобуйатыгар хаһаайыстыбаҕа уонна государствоҕа үгүс ночооттору аҕалар. Мясомолпром систематынан бэрт аҕыйах да үүтү тутан үлэлиигэ кыра маслоцехтар, маслозаводтар бааллар. Кинилэр нэһилиэнньэ кыайахото атыыласпат уһук сирдэригэр олорор буоланнар, үүттэн ылыллар атын ханнык да аһылыктары оҥорботтор. Ол да иһин үүтү наар арыыга эрэ кубулутан кэбиһэр практикалаахтар.

Оттон эти оҥоруу үүтү оҥорордооҕор ордук барыстааҕын биир суол туоһутунан, эти оҥоруурга үлэһит илии аҕыйахтык туруорулара да буолуон сөп.

Үөһэ этиллибит ыстатыйаларга ахтылларын курдук, биһиги оройуоммутугар эт оҥоһуутугар ааспыт өттүгэр бастыҥ, саҥа ньымалары киэҥник тарҕатан барыһы эккирэтии түбэлтэтэ суох этэ. Хаһаайыстыбаларбыт сылтан сыл аайы государствоҕа наар кыра сүөһүнү, бороскону туттараллара. Холобурга, кэнники 7 сылга оройуон государствоҕа туттарбыт сүөһүтүн орто ыйаһына 204,8 килограмҥа эрэ тэҥнэһэр. Итинтэн биир эрэ сылы, 1966 сылы, ылан анализтаан көрөр буоллахха государствоҕа туттарыллыбыт сүөһү 77,6 бырыһыана бороску эбэтэр 4233 сүөһү орто ыйаһына 186 килограмҥа тэҥнэспит.

Ити иһигэр Карл Маркс аатынан колхоз туттарбыт сүөһүтүн 78 бырыһыана кыра сүөһү этэ. Ол сүөһүлэр орто ыйаһыннара 173 килограмҥа тиийбитэ. Оттон бу колхоз государствоҕа туттарбыт бөдөҥ сүөһүтүн орто ыйаһына 286 килограмм буолбута эбэтэр бороскотунааҕар хас сүөһү ахсын 116 килограмынан ордук. Оруобуна итинник балаһыанньа Энгельс аатынан, Герой Васильев аатынан уонна „Коммунизм“ колхозтарга баар. Итинтэн биир маннык холобуру ылыахха сөп: Герой Васильев аатынан колхоз туттарбыт бөдөҥ сүөһүтүн орто ыйаһына 344 килограмҥа, оттон кыра сүөһүтүн киэнэ 191 килограмҥа тэҥнэһэр. Ол аата хас биирдии бөдөҥ сүөһү бороскутааҕар 153 килограмм ордук ыйаһыннааҕа көстөр.

Мин итинэн тугу этээри гынабыный?

Бастакытынан, сүөһүнү бороскотугар буолбакка, сүрүннээн 2 сааһын аһаран баран, тиҥэһэтигэр туттарар ордук барыстаах буолуо этэ.

Иккиһинэн, ньирэйи бөлөхтөөн эмнэрииниі наука уонна бастыҥ опыт этэрин быһыытынан тэрийэн, хас биирдии ньирэй 250—280 килограмнаах буоларын ситиһэн баран, кинини государствоҕа туттарар үлэни ыытыах тустаахпыт.

Биһиги хаһаайыстыбаларбытыгар ханна баҕарар уоттуллар сүөһүнү мэччитиигэ бөдөҥ итэҕэстэр таһаарыллааччылар. Сайыҥҥы күөх мэччирэҥтэн сүөһү толору туһанар усулуобуйата тэриллибэт. Итини таһынан хас сылын ахсын общественнай сүөһү кыстыга үгүс ыарахаттардааҕынан сибээстээн, мэччирэҥҥэ тахсар сүөһүбүт олус ырыган буолар. Ол да иһин итинник дьүүкээрбит сүөһүлэр уһун сайын устата кыайан уойбаттар, төлөһүйбэттэр.

Сорох колхозтар салайааччылара, чуолаан биригэдьиирдэр, сылын аайы государствоҕа туттарыллар сүөһүнү уотууга болҕомтолорун уурбат буолан баран, күһүнүгэр тиийэн сүөһү сордун үрдэтэ сатаан киэҥ айдааны тардааччылар. Итинник түбэлтэлэр ааспыт өттүгэр „Чолбон“ уонна Карл Маркс аатынан колхозтарга баар буолаллара.

Таб. Докторов этэрин курдук, сорох приемщиктар өттүлэриттэн сүөһү сордун үрдэтэн тутуу түбэлтэлэрэ таһаарыллар. Ити кистэлэҥ буолбатах. Сыччах ол түмүгэр 1966 сылга мясомолпром 32 тонна эти быһыллыбыт нуорматтан итэҕэс ылан турар. Итини таһынан күһүн сүөһүнү закупка туттаран баран, сөптөөх аһылыгынан уонна турар сиринэн хаачыйбаттан сүөһү быһа түһүүтэ таһаарыллар. Оттон сүөһүнү өлөрүүнү уһатыыттан кини дьүүкээриитэ эмиэ үгүстүк тахсыан сөп.

Дьэ ол иһин сүөһүнү государствоҕа да, хаһаайыстыбаҕа да сөптөөҕүнэн көрөн өлөрүүгэ биирдэ туттарыы уонна тутуу бэрээдэгэ олохтоноро буоллар ордук буолуо эбит. Итини таһынан сүөһү сордун өлөрүллүбүтүн кэннэ быһаарар эт хаачыстыбата тупсуутугар улахан оруоллаах буолуо этэ.

Бу күннэргэ сүөһүнү государствоҕа туттарыы саҕаланна. Итиннэ ханнык соруктар туралларый?

Бастакытынан, оҥоһуллубут график кытаанахтык тутуһуллуохтаах, онон сүөһү маассабайдык мунньуллуута таһаарыллыа суохтаах.

Иккиһинэн, сүөһү өлөрүүтэ хайа да сыллаағар тэрээһиннээхтик ыытылларыгар мясомолпром приемщиктара уонна биирдиилээн колхозтар, олохтоох Советтар, партийнай тэрилтэлэр кыһаныах тустаахтар.

Юбилейдаах сылбыт күндү остуолун эмис этинэн толорор биһиги барыбыт ытык иэспит.

С. ИВАНОВ,
мясомолпром оройуоннаағы хонтуоратын директора.